

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Pidän hallituksen esityksen tavoitetta selkeyttää kasvatuksellisten keinojen ja rajoitustoimenpiteiden välistä rajaa tärkeänä ja kannatettavana. On lapsen edun mukaista, että sijaishuoltopaikoilla on selkeät ja riittävät toimivaltuudet turvata lapsen hyvinvointi ja turvallisuus arjessa.

Vaikka esityksen tavoite on oikea, katson, että ehdotusten nykyinen muotoilu ei saavuta tavoitettaan. Päinvastoin, se saattaa lisätä oikeudellista epävarmuutta ja jättää sijaishuollon henkilöstön ja perhehoitajat vaikeaan asemaan.

Keskeinen ongelma: Sääntelyn epäselvyys ja tarkkarajaisuuden puute

Suurin haaste ehdotuksessa on uusi käsite "kasvatuksellinen rajaaminen". Se jää oikeudelliselta sisällöltään epäselväksi ja sen suhde lastensuojelulain 11 luvun mukaisiin, virallista päätöksentekoa vaativiin rajoitustoimenpiteisiin on tulkinnanvarainen.

Kuten perustuslakivaliokunta on aiemmin vastaavanlaisessa yhteydessä todennut, epämääräiset ilmaisut voivat selkeyttämisen sijaan hämärtää rajaa entisestään. Vaikka esityksen perusteluissa todetaan, ettei täysin tarkkarajaista sääntelyä ole mahdollista luoda, lainsäädännön on perusoikeuksiin puututtaessa oltava riittävän ennakoitavaa ja tarkkarajaista. Nykyisellään ehdotus ei täytä tätä vaatimusta.

Täsmennystarpeet ehdotettuun sääntelyyn

Jotta laki palvelisi tarkoitustaan ja tarjoaisi kaivattua selkeyttä käytännön työhön, ehdotettua sääntelyä on täsmennettävä seuraavilta osin:

Hyvästä tavoitteestaan huolimatta esitys jättää keskeiset käsitteet ja toimivaltuuksien rajat tulkinnanvaraisiksi. Tämä ei tarjoa sijaishuollon arkeen kaivattua oikeusvarmuutta, vaan saattaa lisätä epäselvyyttä ja asettaa henkilöstön oikeudellisesti kestävämmään asemaan.

Tämän vuoksi ehdotettuja pykälä (4 a, 4 b ja 4 c) on ehdottomasti täsmennettävä ja niiden suhdetta lastensuojelulain 11 luvun rajoitustoimenpiteisiin on selkeytettävä, jotta laki palvelisi tarkoitustaan käytännön työssä ja turvaisi sekä lapsen että henkilöstön oikeusturvan.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

Ero poisottamisen ja haltuunoton välillä: Ehdotuksessa jää epäselväksi, miten velvoittava, kasvatuksellisenä rajaamisena tehtävä aineiden ja esineiden poisottaminen (uusi 4 b §) eroaa rajoitustoimenpiteenä tehtävästä haltuunotosta (65 §). Tämä ero on olennainen, sillä se määrittelee, milloin toimitaan arjen kasvatuksellisella valtuudella ja milloin tarvitaan virallinen rajoituspäätös.

Velvoittavan sääntelyn täsmentäminen: Hoito- ja kasvatushenkilökunnalle asetettu velvollisuus puuttua tilanteisiin on liian yleisluontoinen. Lakitekstissä tai vähintään sen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee täsmentää:

Mitä aineita ja esineitä poisottovelvollisuus tarkalleen koskee?

Mikä on riittävä "perusteltu syy epäillä" lapsen vaarantavan toimintaa? Mihin työntekijän epäilyn on perustuttava, jotta toiminta on laillista?

Sallitun rajaamisen ja rajoitustoimenpiteen raja: On ehdottoman tärkeää selkeyttää, milloin toiminta on vielä pykälän 4 a § mukaista sallittua kasvatuksellista rajaamista ja milloin se ylittää rajan, jolloin sovellettavaksi tulevat 11 luvun rajoitustoimenpiteitä koskevat säännökset ja päätöksentekomenettelyt.

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Pelkkä viittaus ei luo toimivia palveluita: Ehdotus, jossa ainoastaan viitataan jo voimassa olevaan järjestämislakiin, ei itsessään luo uusia velvoitteita eikä takaa palvelujen syntymistä. Vaikka järjestämislaki jo nyt velvoittaa hyvinvointialueita yhteistyöhön, esitys itsekin toteaa, ettei tämä yhteistyö käytännössä toimi. Siksi on vaikea nähdä, miten informatiivinen lisäys muuttaisi tilannetta.

Hybridiyksiköt ovat tärkeä lisä, mutta eivät ratkaisu: Ehdotetut hybridiyksiköt voivat tarjota tarpeellisen ja vaikuttavan palvelumuodon kaikkein vaativimmassa hoidossa oleville lapsille. Ne ovat tärkeä lisä palveluvalikoimaan. Ne eivät kuitenkaan missään tapauksessa riitä vastaamaan koko lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon väliseen integraatio-ongelmaan. Ongelma on systeeminen ja koskettaa kaikkia sijaishuollon muotoja.

Ensisijaisuusperiaatteen unohtaminen: Hybridiyksiköt esitetään viimesijaisena palveluna. Tämä on perusteltua, mutta samalla se ohjaa huomion pois kaikkein tärkeimmästä: psykiatrisen hoidon ja tuen saatavuus on turvattava jo ennaltaehkäisevissä ja vähemmän rajoittavissa palveluissa, kuten avohuollossa, perhehoidossa ja tavanomaisissa laitoksissa. Jos lapsi joudutaan sijoittamaan raskaaseen hybridiyksikköön, on palveluketju jo aiemmin pettänyt.

Yhteistyövelvoitteen kaventamisen riski: Suurin riski ehdotuksessa on, että kun lainsäädännössä korostetaan yhteistyötä nimenomaisesti hybridiyksiköiden yhteydessä, se voi antaa väärän signaalin. On vaarana, että velvollisuus palvelujen yhteensovittamiseen nähdään vain näiden erityisyksiköiden, eikä koko lastensuojelun kentän, velvollisuutena. Hyvinvointialueiden velvollisuutta yhteensovittaa lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon palvelut tulee vahvistaa, mutta tätä velvollisuutta ei saa kohdentaa vain muutamaankin erityisyksikköön.

Ehdotettu sääntelymuutos on liian vaatimaton ja symbolinen toimenpide. Se ei tuo todellista muutosta lastensuojelun ja psykiatrian yhteistyöhön.

Sen sijaan, että tyydytään informatiiviseen viittaukseen, lainsäädännöllä tulisi luoda vahvempia ja konkreettisempia velvoitteita ja rakenteita, jotka varmistavat saumattoman yhteistyön ja psykiatristen palvelujen saatavuuden kaikissa lastensuojelun vaiheissa. Hybridiyksiköt ovat tässä kokonaisuudessa vain yksi, vaikkakin tarpeellinen, osa.

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Tunnistan tarpeen uudelle, kuntouttavalle suljetulle laitospalvelulle, joka on suunnattu kaikkein haastavimmassa tilanteessa oleville, vakavasti väkivaltaisesti tai rikollisesti käyttäytyville lapsille. Pidän erittäin tärkeänä, että esityksessä korostetaan palvelun viimesijaisuutta ja sitä, että se soveltuu vain hyvin pienelle osalle sijaishuollon asiakkaista, joiden tilanteeseen ei voida vastata muilla, vähemmän rajoittavilla keinoilla.

Sääntelykokonaisuus on pääosin selkeä, mutta se sisältää muutamia keskeisiä kysymyksiä, jotka vaativat tarkennusta, jotta palvelu olisi käytännössä toimiva ja turvaisi lapsen oikeusturvan.

Sijoituksen kesto ja säännöllinen arviointi: Sijoitus suljettuun palveluun on toistaiseksi voimassa oleva, mikä on perusteltua hoidon jatkuvuuden kannalta. Samalla on kuitenkin tunnistettava riski, että pitkittyessään voimakkaasti rajoittava sijoitus voi alkaa haitata kuntoutumista tukevia tekijöitä, kuten lapsen suhteita perheeseen ja ystäviin, harrastuksia tai koulutuspolkua. Tämän vuoksi on ehdottoman tärkeää, että sijoituksen perusteita arvioidaan säännöllisesti ja erittäin huolellisesti, kuten esityksessä onkin linjattu. Lapsen edun mukainen ei ole tilanne, jossa suojelevaksi tarkoitettu toimenpide kääntyy itseään vastaan ja eristää lapsen yhteiskunnasta.

Asiantuntija-arvion hankkiminen päätöksenteossa: Esityksessä säädetään, että ennen sijoituspäätöstä on hankittava palvelua tuottavan laitoksen asiantuntijaryhmän arvio. Perusteluissa olisi syytä tarkentaa, koskeeko tämä velvollisuus kaikkia päätösmuotoja, mukaan lukien kiireellisiä sijoituksia, joissa tiedonkeruulle on vähemmän aikaa. Selkeä linjaus on tarpeen, jotta menettely on yhdenmukainen ja ennakoitava.

Kahden asiantuntijaryhmän roolien selkeyttäminen: Suurin epäselvyys liittyy kahden eri asiantuntijaryhmän rooliin. Ehdotuksessa esitellään uusi, suljetun laitoksen yhteydessä toimiva asiantuntijaryhmä (49 d §), jonka arvio on hankittava. Samaan aikaan lastensuojelulaissa on jo olemassa hyvinvointialueen lastensuojelun asiantuntijaryhmä (14 §), jonka tehtävänä on avustaa päätöksenteossa. Näiden kahden ryhmän suhde jää epäselväksi. Lainsäädännössä tulee selkeästi määritellä:

Mikä on kummankin ryhmän täsmällinen rooli ja vastuu?

Miten niiden toiminta sovitetaan yhteen, jotta vältetään päällekkäistä työtä ja varmistetaan lapsen edun kokonaisvaltainen arviointi?

Päätösten perusteluvelvollisuus: Pidän erittäin tärkeänä, että päätöksiin kirjataan selkeät perustelut sille, miksi sijaishuoltoa ei ole mahdollista järjestää lievemmillä keinoilla. Tämä arviointi on lapsen oikeusturvan ytimessä. Perusteluissa on oltava konkreettinen yhteys lapsen tilanteeseen ja siihen, miksi juuri suljetun palvelun sisältämät erityiset rajoitukset ovat välttämättömiä.

Ehdotus kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta on perusteltu ja tarpeellinen. Sääntely on pääosin selkeää, mutta sen käytännön toteutettavuus ja lapsen oikeusturvan täysimääräinen toteutuminen edellyttävät edellä mainittujen epäselvyyksien, erityisesti asiantuntijaryhmien rooleja koskevien kysymysten, tarkentamista jatkovalmistelussa.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

Tuen vahvasti esityksen linjausta, jonka mukaan kuntouttava suljettu laitospalvelu rajataan julkisesti tuotetuksi viranomaistehtäväksi. Palvelun luonne ja siihen liittyvä merkittävä julkisen vallan käyttö tekevät tästä rajauksesta paitsi perustellun, myös välttämättömän.

Henkilöstölle asetetut korkeat osaamisvaatimukset ovat niin ikään oikeansuuntaisia, mutta niiden toteutuksessa on mielestäni käytännön haasteita, jotka vaativat tarkempaa harkintaa

Kelpoisuusvaatimusten joustavuus: Ehdotettu kelpoisuusvaatimus (tehtävään soveltuva korkeakoulu- tai aiempi opistoasteen tutkinto) on ymmärrettävä palvelun vaativuuden vuoksi. On kuitenkin tärkeää tunnistaa, että vaativassa sijaishuollossa työskentelee erittäin päteviä ja kokeneita ammattilaisia, joilla on vuosien työkokemus ja runsaasti täydennyskoulutusta, mutta ei ehdotuksessa vaadittua tutkintotasoa.

Ehdotus: Sääntelyä tulisi joustavoittaa siten, että se mahdollistaisi myös pitkän ja vankkaan kokemuksen sekä lisäkoulutuksen kautta hankitun osaamisen huomioimisen osana henkilöstön kelpoisuutta. On tärkeää, ettei liian jäykkä tutkintovaatimus sulje ulos arvokkaita ja kokeneita ammattilaisia, joiden osaamista tässä nimenomaisessa työssä tarvitaan.

Moniammatillisen tuen saatavuus kaikessa sijaishuollossa: Esityksen vaatimus lääketieteen, päihde- ja riippuvuushoidon, psykologian ja muiden alojen asiantuntijoiden säännöllisestä saatavuudesta suljetussa palvelussa on erinomainen. Tämä nostaa kuitenkin esiin perustavanlaatuisen kysymyksen palvelujärjestelmän nykytilasta.

Huomio: Nämä samat, usein niukasti resursoidut asiantuntijapalvelut kuuluvat kaikille niitä tarvitseville lapsille riippumatta siitä, missä sijaishuollon yksikössä he ovat. On olemassa riski, että kun nämä palvelut kirjataan lakiin vain raskaimman palvelun yhteyteen, niiden saatavuus muissa, vähemmän rajoittavissa palveluissa heikkenee entisestään.

Sijoitusperusteiden oikea kohdentuminen: On ehdottoman tärkeää varmistaa, että lasta ei sijoiteta perusoikeuksia voimakkaasti rajoittavaan suljettuun palveluun vain siksi, että se on ainoa paikka, jossa hän saa tarvitsemansa erikoissairaanhoidon palvelut. Psykiatrisen hoidon ja muiden

terveyspalveluiden tulee olla saatavilla lapsen tarpeen mukaisesti kaikissa sijaishuollon muodoissa. Suljetun palvelun sijoitusperusteena tulee olla nimenomaan lapsen vakava, vaaraa aiheuttava käyttäytyminen, ei palvelujärjestelmän puute muualla.

Henkilöstölle asetetut vaatimukset ovat pääosin perusteltuja, mutta kelpoisuussäätely kaipaa joustavuutta työkokemuksen tunnistamisessa. Suurin haaste on varmistaa, että moniammatillisen asiantuntijatuen resursointi ei keskity ainoastaan tähän yhteen palveluun, vaan että kaikki sijaishuollossa olevat lapset saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti ja riittävinä.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Ei lausuttavaa

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

Hallituksen esitys luo lastensuojelun sijaishuollon vaativimpiin palveluihin uuden kaksitasoisen rakenteen. Tunnistan esityksestä kaksi selkeää, lainsäädännöllistä eroa näiden kahden palvelumuodon välillä:

Sijoituksen kesto: Kuntouttava suljettu laitospalvelu on toistaiseksi voimassa oleva, kun taas erityisen huolenpidon jakso on jatkossakin määräaikainen, vaikkakin sen enimmäiskesto pidennetään.

Alaikäraja: Suljetulla palvelulla ei ole alaikärajaa, mikä mahdollistaa sen käytön myös alle 12-vuotiaille, toisin kuin erityisen huolenpidon jaksolla, jossa säilyy 12 vuoden ikäraja.

Palveluiden suhteen arvioinnin haasteet

Näiden lakisääteisten erojen lisäksi palveluiden välistä tarkkaa suhdetta, työnjakoa ja asiakasohjausta on tässä vaiheessa erittäin vaikea arvioida. Arvioinnin haasteet johtuvat seuraavista seikoista:

Täysin uusi palvelumuoto: Kuntouttava suljettu laitospalvelu on kokonaan uusi palvelu Suomen lastensuojelussa. Sen todellinen sisältö, toimintakulttuuri ja asiakasprofiili muotoutuvat vasta, kun palvelu on käynnistynyt ja siitä on kertynyt käytännön kokemuksia.

Myös EHO-palvelu uudistuu: Samaan aikaan myös tuttuun erityisen huolenpidon jaksoon ehdotetaan merkittäviä muutoksia. Koska kumpikaan vertailtavista palveluista ei ole nykytilassaan, niiden välistä dynamiikkaa on mahdotonta ennakoida luotettavasti.

On oletettavaa, että suljettuun palveluun ohjautuisivat kaikkein vaikeimmin oireilevat lapset, joille määräaikainen EHO-jakso ei ole riittävä toimenpide. On kuitenkin mahdollista, että käytännössä palveluiden välinen raja tulee olemaan liukuva, ja sijoituspäätöksiä tehtäessä joudutaan tekemään vaativaa yksilöllistä harkintaa.

Vaikka palveluiden porrastaminen on periaatteessa selkeä, niiden todellinen suhde ja työnjako selviävät vasta käytännön toimeenpanon myötä.

Tämän vuoksi on ehdottoman tärkeää, että molempien palveluiden toimeenpanoa, asiakasohjausta ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan tiiviisti heti lakien voimaantulon jälkeen. Seurannan avulla on varmistettava, että palvelut todella täydentävät toisiaan, että asiakasohjaus on johdonmukaista ja perustuu lapsen yksilölliseen tarpeeseen, ja että järjestelmä kokonaisuutena palvelee lasten etua parhaalla mahdollisella tavalla.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

-

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

Sijaishuollon käytännön työssä tulee jatkuvasti eteen akuutteja tilanteita, joissa lapsen turvallisuus ja hyvinvointi edellyttävät nopeaa puuttumista haitalliseen yhteydenpitoon. Ehdotetut muutokset parantavat mahdollisuuksia toimia näissä tilanteissa tehokkaasti.

Erityisen myönteisenä pidän seuraavia seikkoja:

Toimivaltuuksien laajentaminen laitoksen johtajan sijaiselle: Ehdotus, jonka mukaan myös laitoksen johtajan sijainen voi tehdä lyhytaikaisen yhteydenpidon rajoituspäätöksen, on erinomainen ja käytännönläheinen. Se varmistaa, että kiireellisiin tilanteisiin voidaan reagoida välittömästi, myös virka-ajan ulkopuolella tai kun johtaja ei ole tavoitettavissa.

Lapsen suojelun tehostuminen: Muutoksilla voidaan nykyistä tehokkaammin estää esimerkiksi päihteiden hankintaa, päihteiden käyttöä ylläpitäviä kontakteja tai luvattomien poissaolojen (hatkojen) suunnittelua ja toteuttamista. Tämä on lapsen erityisen suojelun kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Työn selkeytyminen: Sääntelyn selkeyttäminen antaa sijaishuollon henkilöstölle oikeudellisen selkänöjan ja varmuuden toimia tilanteissa, jotka ovat aiemmin olleet tulkinnanvaraisia ja vaikeita hallita.

Ehdotetut muutokset yhteydenpidon rajoittamista koskeviin pykäliin ovat perusteltuja, tarpeellisia ja hyvin kohdennettuja. Ne parantavat merkittävästi sijaishuoltopaikkojen mahdollisuuksia turvata lapsen etu ja suojella häntä haitallisilta vaikutuksilta. Näiden muutosten avulla lapsen erityistä suojelua voidaan turvata nykyistä tehokkaammin.

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

Kameravalvonta eristämistilassa (§ 70 a)

Tuen vahvasti ehdotusta säätää lailla kameravalvonnan käytöstä eristämistilanteissa. Tähän asti käytäntö on perustunut viranomaistulkintoihin, ja on erinomaista, että asia saa nyt selkeän lakisääteisen pohjan.

Perusteltu ja tärkeä muutos: Kameravalvonta on välttämätön työkalu eristetyn lapsen turvallisuuden varmistamiseksi, erityisesti itsetuhoisuuden tai vakavien vieroitusoireiden riskin ollessa läsnä.

Käytön ehdot: Olen samaa mieltä esityksen kanssa siitä, että kameravalvonnan käytön on aina perustuttava lapsikohtaiseen ja yksilölliseen tarveharkintaan, eikä se saa olla rutiininomainen toimenpide. Sen ensisijainen tavoite on lapsen hengen ja terveyden suojeleminen.

Tekninen valvonta yhteisissä tiloissa (§ 64)

Vaikka teknisen valvonnan sääntely on tarpeellista, ehdotettu toteutustapa herättää merkittäviä huolia.

Viittaussäännöksen ongelmallisuus: Ehdotettu 64 § on pelkkä viittaus sosiaalihuoltolakiin valmisteltavaan uuteen 48 §:ään. Tämä on ongelmallista, koska kyseinen sosiaalihuoltolain muutos on vasta lausuntokierroksella ollut ja sen pääpaino on ollut iäkkäiden palveluissa ja henkilöstömitoituksessa. On epävarmaa, soveltuuko kyseinen sääntely sellaisenaan lastensuojelun erityispiirteet huomioiden. Sääntelyn riippuvuus toisesta, vielä keskeneräisestä lakihankkeesta luo epävarmuutta.

"Yhteisten tilojen" määrittelyn puute: Suurin puute ehdotuksessa on se, ettei siinä määritellä, mitä "yhteisillä tiloilla" lastensuojelulaitoksessa tarkoitetaan. Tämä on olennainen kysymys, sillä lastensuojelulaitos on lasten koti, jossa yksityisyyden suojan merkitys korostuu.

Täsmennystarve: Jotta vältetään tulkintaerimielisyydet ja turvataan lasten yksityisyyden suoja, ehdotettuun lastensuojelulain 64 §:ään tai vähintään sen yksityiskohtaisiin perusteluihin on ehdottomasti sisällytettävä tarkempi määritelmä siitä, mitkä tilat katsotaan yhteisiksi ja siten teknisen valvonnan piiriin kuuluviksi.

Kannatan vahvasti kameravalvonnan sääntelyä eristämistilanteissa (§ 70 a), sillä se selkeyttää nykytilaa ja parantaa oikeusvarmuutta.

Sen sijaan teknistä valvontaa yhteisissä tiloissa koskeva ehdotus (§ 64) on nykymuodossaan puutteellinen. Pelkkä viittaus toiseen, keskeneräiseen lakiin on riittämätön ratkaisu. Lastensuojelulakiin on kirjattava selkeä määritelmä "yhteisistä tiloista" ja varmistettava, että sääntely kokonaisuudessaan huomioi lastensuojelun sijaishuollon erityisluonteen ja lasten vahvan oikeuden yksityisyyden suojaan kodinomaisessa ympäristössä.

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

Tuen ehdotettua 65 §:n muutosta, joka antaa laitoksen henkilökunnalle toimivallan käyttää välttämättömiä voimakeinoja, kun lapsi vastustaa haitallisten aineiden tai esineiden poisottamista. Tämä säännös on erittäin tarpeellinen, sillä se puuttuu nykyinsäädännössä olevaan selkeään aukkoon ja antaa henkilökunnalle työkalut turvallisuuden varmistamiseksi.

Ehdotuksen merkitys ja vaikutukset käytännön työhön

Sijaishuollon arjessa on tilanteita, joissa lapsen hallussa olevat esineet tai aineet muodostavat välittömän vaaran joko lapselle itselleen tai muille. Nykyinen lainsäädäntö ei ole antanut henkilökunnalle selkeitä keinoja toimia, jos lapsi vastustaa näiden poisottamista. Ehdotettu muutos on siksi erittäin tervetullut ja tärkeä.

Pidän erityisen tärkeänä seuraavia seikkoja:

Toimivallan selkeyttäminen: On hyvä, että laissa nimenomaisesti säädetään oikeudesta käyttää voimakeinoja tässä tarkoin rajatussa tilanteessa. Tämä lisää oikeusvarmuutta ja antaa henkilökunnalle selkänöjan toimia vaaratilanteissa.

Ero kiinnipitoon: Olen samaa mieltä esityksen kanssa siitä, että on tärkeää erottaa tämä uusi toimivalta varsinaisesta kiinnipitämisestä. Aineen tai esineen poisottamiseen liittyvä voimankäyttö on luonteeltaan erilainen ja usein lyhytkestoisempi toimenpide kuin lapsen rauhoittamiseen tähtäävä kiinnipito.

Viimesijaisuus ja suhteellisuus: Korostan, että voimakeinojen käytön tulee ehdottomasti olla aina viimesijainen vaihtoehto. Ensisijaisesti tilanne on pyrittävä ratkaisemaan puhumalla ja neuvottelemalla. Voimankäytön on oltava suhteessa sillä tavoiteltavaan hyötyyn ja sen on oltava puolustettavaa lapsen ikä ja tilanne huomioiden..

Ehdotettu säännös on tarpeellinen ja perusteltu. Se parantaa merkittävästi lastensuojelulaitosten mahdollisuuksia ylläpitää turvallista ympäristöä kaikille. Samalla on kuitenkin varmistettava, että henkilökunta saa riittävän koulutuksen uuden toimivallan oikeaoppiseen ja turvalliseen käyttöön, jossa voimakeinoin turvaudutaan vain äärimmäisenä keinona.

66 § Henkilöntarkastus

Ei Lausuttavaa

66 a § Henkilönkatsastus

Ei lausuttavaa

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Ei lausuttavaa

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

Tuen erittäin vahvasti hallituksen esityksen ehdotusta muuttaa kiinnipitämistä koskevaa sääntelyä. Erityisen kannatettavaa on, että kiinnipitämisen aiemmin laissa määritelty hoidollinen ja huollollinen luonne poistetaan ja toimenpiteen luonne määritellään uudelleen puhtaasti turvaamistoimeksi.

Ehdotuksen merkitys ja vaikutukset

Tämä muutos on lapsen oikeuksien ja hyvinvoinnin näkökulmasta erittäin merkittävä ja perusteltu.

Perustuu tutkittuun tietoon: Olen tyytyväinen huomattessani, että muutos perustuu, kuten esityksen perusteluissa hyvin kuvataan, ajantasaiseen tutkimusnäyttöön ja ymmärrykseen kiinnipitotilanteiden vaikutuksista lapseen. Kiinnipitäminen voi olla lapselle traumaattinen kokemus, ja sen määrittely hoidolliseksi on ollut vanhentunut ja harhaanjohtava näkemys.

Lapsen oikeuksien vahvistaminen: Uusi sääntely korostaa, että kiinnipitäminen on äärimmäinen ja viimesijainen keino, johon voidaan turvautua vain lapsen tai muiden hengen, terveyden tai turvallisuuden suojaamiseksi. Tämä asettaa toimenpiteen oikeisiin mittasuhteisiin ja vahvistaa lapsen oikeutta koskemattomuuteen ja ihmisarvoiseen kohteluun.

Selkeyttää käytännön työtä: Muutos selkeyttää henkilökunnan roolia. Se poistaa paineen nähdä kiinnipitämistä osana hoitoa ja ohjaa keskittymään turvallisuuden takaamiseen sekä kehittämään ennaltaehkäiseviä ja vähemmän rajoittavia keinoja lasten haastavan käytöksen kohtaamiseen.

Ehdotettu muutos kiinnipitämistä koskevaan pykälään on moderni, tutkimusperustainen ja lapsen oikeuksia kunnioittava. Se on yksi esityksen tärkeimmistä parannuksista ja vastaa täysin nykyaikaista käsitystä lapsen hyvästä kohtelusta sijaishuollossa. Kannatan ehdotusta varauksetta.

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Tuen ehdotettua uutta 68 a §:ää ja pidän erittäin perusteltuna, että lapsen poistumisen estämiseen liittyvästä kiinnipidosta säädetään omana, erillisenä toimenpiteenään.

Ehdotuksen merkitys ja vaikutukset

Sääntelyn selkeyden parantuminen: On erinomaista, että lainsäädännössä tunnistetaan ja erotellaan kaksi luonteeltaan erilaista kiinnipitotilannetta. Kuten esityksessä todetaan, lapsen rauhoittamiseen tähtäävä kiinnipitäminen (68 §) ja luvattoman poistumisen fyysinen estäminen (uusi 68 a §) ovat perusteiltaan ja tavoitteiltaan erilaisia toimenpiteitä. Niistä säättäminen omissa pykälissään selkeyttää lainsäädäntöä ja ohjaa sen soveltamista käytännön työssä.

Lapsen perusoikeuksien turvaaminen: Ehdotettu pykälä antaa henkilökunnalle työkalun, jolla voidaan konkreettisesti turvata lapsen perustuslaillisia oikeuksia. Kun lapsen luvaton poistuminen estetään, turvataan hänen oikeuttaan turvallisuuteen (PL 7 §) ja välttämättömään huolenpitoon (PL 19 §), joita sijaishuollon on tarkoitus hänelle tarjota. Tämä ennaltaehkäisevä toimenpide on usein tehokkaampi ja lapsen edun mukaisempi kuin lähteä etsimään ja palauttamaan jo hatkaan päässyttä lasta.

Käytännön työn helpottuminen: Erillinen säännös antaa sijaishuollon henkilöstölle selkeän toimivaltuuden tilanteisiin, jotka ovat aiemmin olleet juridisesti haastavia ja epäselviä. Tämä vähentää henkilökunnan epävarmuutta ja mahdollistaa johdonmukaisen toiminnan lapsen suojelemiseksi.

Ehdotus kiinnipitämisestä lapsen luvattoman poistumisen estämiseksi on tarpeellinen ja hyvin perusteltu. Erityisen kannatettavaa on, että tämä toimenpide erotetaan selkeästi omaksi pykäläkseen rauhoittamiseen tähtäävästä kiinnipidosta, sillä se parantaa lainsäädännön johdonmukaisuutta ja selkeyttä.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Tuen vahvasti ja pidän erittäin onnistuneina ehdotettuja muutoksia, jotka koskevat luvatta sijaishuoltopaikasta poissa olevan lapsen etsintää ja palauttamista. Ehdotukset vastaavat erinomaisesti käytännön työssä ilmenneisiin tarpeisiin ja parantavat merkittävästi mahdollisuuksia turvata haavoittuvassa asemassa olevan lapsen turvallisuus.

Ehdotusten vaikutukset ja kannatettavuus

Erityisen myönteisinä ja kannatettavina pidän seuraavia ehdotettuja muutoksia:

Toimivallan laajentaminen uusiin tilanteisiin: Säännöksen täydentäminen kattamaan myös tilanteet, joissa lapsi on luvallisen poissaolon aikana matkalla ennalta sopimattomaan paikkaan, on erittäin tärkeä ja käytännönläheinen lisäys. Tämä mahdollistaa varhaisemman puuttumisen ja voi ennaltaehkäistä varsinaisen hatkalle jäämisen.

Paikannuskynnyksen madaltaminen: Kannatan varauksetta ehdotusta, jonka myötä lapsen puhelimen paikantamisen kynnystä madalletaan. On lapsen edun mukaista, että erityisen haavoittuvassa asemassa oleva, sijaishuollosta luvatta poistunut lapsi voidaan paikantaa nopeasti ja tehokkaasti. Tämä on keskeinen keino ehkäistä lapsen joutumista vaaratilanteisiin.

Päätöksenteon ja kirjaamisen selkeyttäminen: Pidän myös lapsen palauttamista koskevan ratkaisuvallan ja kirjaamiskäytäntöjen selkeyttämistä koskevia ehdotuksia hyvin perusteltuina ja toimivina. Ne tehostavat prosessia ja parantavat oikeusvarmuutta.

Kokonaisuudessaan ehdotetut muutokset 69 a §:ään ovat erinomaisia. Ne tarjoavat sijaishuollon ammattilaisille nykyaikaiset ja tehokkaat työkalut luvattomiin poissaoloihin puuttumiseksi ja parantavat merkittävästi mahdollisuuksia suojella lasta. Säännökset ovat selkeitä ja vastaavat suoraan käytännön tarpeisiin

69 b § Lapsen kiinniotto

Suhtaudun ehdotettuun 69 b §:ään varauksellisesti, mutta tunnistan sen taustalla olevan tarpeen. On tärkeää, että lastensuojelun henkilöstöllä on selkeät toimivaltuudet turvata hatkassa olevan

lapsen paluu sijaishuoltoon. Ehdotus sisältää sekä kannatettavia parannuksia että merkittäviä riskejä.

Myönteiset ja tarpeelliset ehdotukset

Pidän hyvänä asiana, että lastensuojelun henkilökunnalle annetaan selkeä, laissa säädetty oikeus ottaa lapsi kiinni ja pitää hänestä kiinni tilanteissa, joissa se arvioidaan turvalliseksi.

Käytännön työn selkeyttäminen: Tämä toimivaltuus on kaivattu. Se antaa selkänajan toimia esimerkiksi julkisella paikalla, kun lapsi on löydetty, ja tilanne voidaan hoitaa turvallisesti ilman välitöntä uhkaa. Tämä voi nopeuttaa lapsen auttamista tilanteissa, joissa poliisin virka-apua ei ole heti saatavilla, mutta joissa lapsen vastarinta on vähäistä.

Lapsen edun toteutuminen: Mahdollisuus puuttua tilanteeseen välittömästi, kun työntekijä on itse paikalla, on lapsen edun mukaista ja voi ehkäistä tilanteen pitkittymistä tai pahenemista.

Kriittiset huomiot ja ehdottomat reunaehdot

Vaikka kiinniotto-oikeus on lähtökohtaisesti kannatettava, sen käyttöön liittyy ehtoja, joista ei voi tinkiä.

Toimivaltuus päästä asuntoon on erittäin ongelmallinen: Suhtaudun edelleen erittäin kriittisesti ehdotukseen, joka antaisi lastensuojelun henkilökunnalle oikeuden päästä toisen henkilön asuntoon. Tämä on poikkeuksellisen voimakas puuttuminen kotirauhaan ja asettaa henkilöstön kohtuuttomaan turvallisuusriskiin. Tämän tehtävän tulee säilyä yksinomaan poliisilla.

Uudet toimivaltuudet eivät saa vähentää poliisin vastuuta: On ehdottoman tärkeää varmistaa, että lastensuojelulle annettavat uudet, rajatut toimivaltuudet eivät johda siihen, että poliisi vetäytyy vastuustaan vaativimmissa tilanteissa. Lapsen kiinniottaminen vastarintatilanteessa tai uhkaavassa ympäristössä on ja sen tulee olla jatkossakin ensisijaisesti poliisin tehtävä. Lain tulee korostaa, että lastensuojelun toimivaltuudet ovat toissijaisia suhteessa poliisin virka-apuun silloin, kun tilanteeseen liittyy turvallisuusriski.

Koulutus on kaiken edellytys: Voimankäyttöön, edes lievään, liittyy aina riskejä. Siksi kiinniotto-oikeuden käyttöönotto on ehdottomasti sidottava pakolliseen, laadukkaaseen ja riittävästi resursoituun koulutukseen. Henkilöstön on saatava koulutusta de-eskalaatiosta, turvallisista kiinnipitotekniikoista ja toimivaltuuksien oikeudellisista rajoista.

Kannatan lastensuojelun henkilöstölle annettavaa oikeutta ottaa lapsi kiinni tilanteissa, jotka henkilöstö itse arvioi turvallisiksi. Tämä on tärkeä parannus nykytilaan

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

Pidän ehdotettua 69 c §:ää pääosin tarpeellisena ja nykytilaa selkeyttävänä. Pykälä antaa lastensuojelun henkilöstölle konkreettisia ja kaivattuja ohjeita ja toimivaltuuksia lapsen turvallisen palauttamisen varmistamiseksi. Siihen liittyy kuitenkin merkittäviä turvallisuusriskejä, jotka on huomioitava.

Kannatettavat parannukset

Ehdotus sisältää useita myönteisiä muutoksia, jotka parantavat käytännön työn edellytyksiä:

Säätelyn selkeyttäminen: On hyvä, että kuljetukseen liittyvät toimivaltuudet on koottu omaan pykäläänsä, mikä lisää lainsäädännön luettavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Henkilöntarkastuksen ajoitus: Erityisen tärkeä parannus on oikeus tehdä henkilöntarkastus jo ennen kulkuvälineeseen siirtymistä. Tämä lisää merkittävästi sekä lapsen että työntekijöiden turvallisuutta, kun mahdolliset vaaralliset esineet voidaan poistaa ennalta.

Toimivaltuuksien modernisointi: Toimivaltuuksien laajentaminen koskemaan kaikkia kulkuvälineitä on ajankohtainen ja tarpeellinen päivitys.

Kriittiset huomiot ja toimeenpanon riskit

Pykälän turvallinen soveltaminen edellyttää, että seuraaviin riskeihin kiinnitetään vakavaa huomiota:

Voimankäyttöön liittyvä osaamisvaje: Suurin huoleni liittyy voimankäyttöön kuljetuksen aikana. Ahtaassa ja liikkuvassa tilassa tapahtuva fyysinen rajoittaminen on äärimmäisen vaativa ja riskialtis toimenpide, johon lastensuojelun henkilöstöllä ei ole koulutusta. Tämä luo vakavan turvallisuusriskin.

Poliisin roolin tärkeys: Vaikka lastensuojelun henkilökunnalle annetaan omat toimivaltuudet, on ehdottoman tärkeää, että haastavat kuljetustilanteet, joissa on ennakolta tiedossa lapsen aggressiivisuutta tai vastarintaa, hoidetaan jatkossakin ensisijaisesti poliisin virka-avun turvin. Uusi pykälä ei saa johtaa siihen, että liian vaativat tehtävät siirtyvät lastensuojelun vastuulle.

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

Ei lausuttavaa

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

Tuen erittäin vahvasti ja pidän erittäin onnistuneena ehdotusta, joka selkeyttää poliisin virka-avun antamista lastensuojelun sijaishuollon tilanteissa. Säännös on tarpeellinen ja vastaa erinomaisesti käytännön työssä esiintyviin haasteisiin, parantaen sekä lasten että henkilöstön turvallisuutta.

Ehdotuksen merkitys ja vaikutukset käytännön työhön

Ehdotetut muutokset tehostavat ja selkeyttävät viranomaisten välistä yhteistyötä kriittisissä tilanteissa. Erityisen kannatettavia ovat seuraavat seikat:

Virka-apupyynnön tekemisen joustavoittaminen: Ehdotus, jonka mukaan myös laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi tehdä virka-apupyynnön sosiaaliviranomaisen lukuun, on erittäin tärkeä ja käytännöllinen muutos. Tämä nopeuttaa avun saamista merkittävästi, erityisesti virka-ajan ulkopuolella, kun ei enää tarvitse odottaa sosiaalityöntekijän tavoittamista virka-apupyynnön tekemiseksi. Tämä on suora parannus lapsen turvallisuuteen.

Työnjaon selkeyttäminen: Säännös selkeyttää tarkoituksenmukaisella tavalla työnjakoa. Vaikka lastensuojelun henkilöstön omia toimivaltuuksia laajennetaan, laki korostaa oikein, että ne ovat viimesijaisia ja että poliisin apuun on turvauduttava, kun tilanne on uhkaava tai vaatii poliisin erityisosaamista. Tämä vähentää epävarmuutta ja ohjaa henkilöstöä arvioimaan tilanteen turvallisuutta oikein.

Yhteistyön parantaminen: On myös perusteltua, että poliisi lähtökohtaisesti avustaa lastensuojelun toimijaa, jolloin lapselle tuttu ja tilanteen tunteva ammattilainen on itse paikalla. Tämä edistää lapsen edun mukaista, rauhallisempaa tilanteen hoitamista ja parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä.

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

Nämä rajoitukset – erityisesti lapsen liikkumisvapauden täydellinen poistaminen sekä viestintävälineiden poisottaminen koko sijoituksen ajaksi – hämärtävät vakavalla tavalla rajaa lastensuojelun ja rangaistusjärjestelmän välillä. Toimenpiteet muistuttavat enemmän vankilan käytäntöjä kuin lastensuojelullista, kuntouttavaa ja lapsen etuun perustuvaa toimintaa.

Kriittiset huomiot ja perustavanlaatuiset riskit

Lastensuojelun periaatteiden vaarantuminen: Vaikka palvelua kutsutaan kuntouttavaksi, sen keinovalikoima on luonteeltaan eristävä ja kontrolloiva. On olemassa ilmeinen riski, että palvelun painopiste siirtyy kuntoutuksesta ja hoidosta turvallisuuteen ja hallintaan, jolloin lastensuojelun ydintehtävä – lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen – jää toissijaiseksi. Lapsen sulkeminen ja eristäminen ulkomaailmasta ei lähtökohtaisesti ole lastensuojelun keino.

Pitkäaikaisen eristämisen haitalliset vaikutukset: Toistaiseksi voimassa oleva sijoitus, johon liittyy näin voimakkaita rajoituksia, voi olla lapsen kehitykselle tuhoisa. Yhteydenpidon rajoittaminen katkaisee elintärkeitä siteitä perheeseen, ystäviin ja muihin tukiverkostoihin, jotka ovat usein keskeisiä tekijöitä kuntoutumisessa. Pitkäaikainen eristäminen voi pahentaa syrjäytymistä ja vaikeuttaa lapsen integroitumista takaisin yhteiskuntaan sijoituksen jälkeen.

Stigmatisaation riski: Tällainen laitos leimautuu väistämättä "viimeiseksi pysäkiksi" tai "nuorisovankilaksi". Sinne sijoitetun lapsen leima on erittäin voimakas ja voi seurata häntä läpi elämän, vaikeuttaen hänen tulevaisuuden mahdollisuuksiaan. Tämä on täysin vastoin kuntoutuksen tavoitteita.

Oikeusturvan riittävyys: Vaikka sijoituksen perusteita on tarkoitus arvioida säännöllisesti, toistaiseksi voimassa oleva päätös on lapsen oikeusturvan kannalta erittäin raskas. On varmistettava, että arviointi on todella aitoa, riippumatonta ja kriittistä, eikä pelkkä muodollisuus. Velvollisuuden rajoitusten lopettamisesta on oltava ehdoton.

Vaikka ymmärrän tarpeen puuttua vaikeisiin tilanteisiin, en voi kannattaa ehdotettua 71 §:ää nykyisessä muodossaan ilman merkittäviä varaumia. Rajoitusten ankaruus ja vankilamainen luonne uhkaavat lastensuojelun perusperiaatteita.

Jos tällainen palvelu perustetaan, sen toimintaa on valvottava poikkeuksellisen tiukasti ja sen vaikuttavuutta on arvioitava jatkuvasti riippumattomien tahojen toimesta. On varmistettava, että

palvelusta ei tule pelkkää säilöönottopaikkaa, vaan että kuntouttavat ja terapeuttiset elementit ovat aidosti sen toiminnan ytimessä. Lainsäädännössä tulee korostaa kuntouttavia tavoitteita ja niiden säännöllistä, mitattavaa seurantaan raskaiden rajoitusten vastapainona.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

Pidän ehdotusta uudesta laista ja Valtion lastensuojelulaitoksen roolin selkeyttämistä palveluntuottajana lähtökohtaisesti kannatettavana. On tärkeää, että viraston rakenne, tehtävät ja asema palvelujärjestelmässä määritellään nykyaikaisella ja selkeällä tavalla.

Ehdotus jättää kuitenkin avoimeksi perustavanlaatuisia kysymyksiä liittyen palvelujen tuottamisvelvollisuuteen ja kilpailuneutraliteettiin.

Huomioita ja täsmennystarpeita sääntelyyn

Tuottamisvelvollisuuden sisältö ja laajuus on epäselvä: Esityksessä säädetään Valtion lastensuojelulaitokselle velvollisuus tuottaa uutta kuntouttavaa suljettua laitospalvelua vähintään yhdessä yksikössä. Tämä kirjaus on kuitenkin liian epämääräinen.

Kysymys: Mitä "tuottamisvelvollisuus" käytännössä tarkoittaa?

Onko kyseessä ainoastaan velvollisuus ylläpitää yhtä yksikköä, riippumatta valtakunnallisesta tarpeesta?

Vai sisältääkö velvollisuus myös vastuun laajentaa palvelutarjontaa, jos hyvinvointialueilla ei ole omaa tuotantoa ja kysyntä ylittää tarjonnan?

Esityksessä on ehdottomasti selkeytettävä hyvinvointialueiden järjestämisvastuun ja Valtion lastensuojelulaitoksen tuottamisvelvollisuuden välistä suhdetta. On määriteltävä, kuka kantaa lopullisen vastuun siitä, että jokainen palvelua tarvitseva lapsi sen myös saa.

Kilpailuneutraliteetin varmistaminen muissa palveluissa: Kuntouttavan suljetun palvelun lisäksi Valtion lastensuojelulaitos tuottaa jatkossakin muuta vaativaa sijaishuoltoa, jossa se kilpailee hyvinvointialueiden ja lukuisten yksityisten palveluntuottajien kanssa.

Suositus: Avoimuuden, läpinäkyvyyden ja kokonaistaloudellisen tehokkuuden nimissä on tärkeää, että Valtion lastensuojelulaitos toimii näillä markkinoilla tasavertaisena toimijana. Tämän vuoksi sen tulisi osallistua julkisia hankintoja koskeviin tarjouskilpailuihin tuottaessaan palveluita, joita myös muut toimijat tarjoavat. Tämä varmistaa reilun kilpailutilanteen ja edistää julkisten varojen tehokasta käyttöä.

Vaikka Valtion lastensuojelulaitoksen rakenteen ja roolin selkeyttäminen on kannatettavaa, esitys on puutteellinen kahdessa keskeisessä järjestelmätason kysymyksessä. Lain jatkovalmistelussa on ehdottomasti tarkennettava tuottamisvelvollisuuden todellista sisältöä ja laajuutta sekä linjattava Valtion lastensuojelulaitoksen asema suhteessa julkisiin hankintoihin muun kuin uuden suljetun palvelun osalta.

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

Pidän hallituksen esityksen päätavoitetta – sijoitetun lapsen oikeuden vahvistamista erityiseen suojeluun – erittäin tärkeänä. Yleisellä tasolla kannatan ehdotuksia, joilla selkeytetään kasvatuksellisten keinojen ja rajoitusten käyttöä ja annetaan sijaishuollon toimijoille riittävät toimivaltuudet lasten suojelemiseksi.

Katson kuitenkin, että esitys jättää vastaamatta yhteen kaikkein keskeisimmistä ongelmista, joka vaarantaa sijoitettujen lasten suojelua: terveydenhuollon, ja erityisesti erikoissairaanhoidon, palvelujen puutteelliseen saatavuuteen.

Ehdotusten riittämättömyys terveydenhuollon palvelujen turvaamisessa

Esityksessä ehdotettu uusi kuntouttava suljettu laitospalvelu ja ns. hybridiyksiköt eivät ratkaise perustavanlaatuisia ongelmia. Ongelma ei ole pelkästään se, että vaativimmille lapsille ei ole olemassa riittävän vahvasti rajoittavia yksiköitä, vaan se, että lapset eivät saa tarvitsemiaan terveydenhuollon palveluita missään sijaishuollon muodossa.

Voimassa olevaa lainsäädäntöä ei noudateta: Kuten esityksessäkin todetaan, voimassa oleva lainsäädäntö (lastensuojelulaki 15 §, terveydenhuoltolaki 69 §) velvoittaa jo nyt terveydenhuollon järjestämään sijoitetulle lapselle viipymättä tämän tarvitsemat palvelut. Todellisuudessa tämä velvoite ei toteudu. Lapsia sijoitetaan lastensuojelun yksiköihin, koska he eivät saa tarvitsemaansa psykiatrasta hoitoa.

Uudet erityisyksiköt eivät voi olla ainoa ratkaisu: Ehdotetut uudet palvelumallit, kuten suljettu laitos ja hybridiyksiköt, ovat tärkeitä, mutta ne eivät saa muuttua ainoiksi paikoiksi, joissa lapsi saa tarvitsemansa erikoissairaanhoidon. Tämä olisi kestäväntöntä ja vastoin lapsen etua. Lapsen oikeus terveydenhuoltoon ei voi olla riippuvainen siitä, onko hänet sijoitettu kaikkein raskaimpiin ja eniten perusoikeuksia rajoittaviin yksiköihin.

Integraatiovelvoite koskee koko palvelujärjestelmää: Hyvinvointialueiden velvollisuus yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut on yleinen velvoite. Sitä ei saa tulkita kapeasti niin, että se koskisi vain erikseen nimettyjä erityisyksiköitä. Lastensuojelun ja psykiatrian palvelut on kyettävä integroimaan lapsen tarpeen mukaisesti kaikissa sijaishuollon muodoissa – avohuollossa, perhehoidossa ja tavanomaisissa laitoksissa.

Vaikka esitys sisältää monia kannatettavia parannuksia toimivaltuuksiin, se ei saavuta täysin tavoitettaan vahvistaa lapsen oikeutta erityiseen suojeluun, koska se ei puutu riittävän vahvasti terveydenhuollon palvelujen saatavuuden ongelmaan.

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun toteutuu vasta silloin, kun voimassa olevan lainsäädännön veloitteet terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä pannaan täytäntöön kaikilla tasoilla. Uusien erityisyksiköiden perustaminen ei poista tätä perustavanlaatuista vaatimusta. On varmistettava, että jokainen sijoitettu lapsi saa tarvitsemansa hoidon ja tuen riippumatta siitä, missä ja miten hänen sijaishuoltonsa on järjestetty.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

-

Huhtimo Kimmo
Humana Oy / Lastensuojelupalvelut

Hyvärinen Harri
Humana Oy / Lastensuojelupalvelut